

Standvastiglezers vragen...

VRAAG Waarom heeft de GBS in Psalm 106:33 'Zijn Geest' met hoofdletters afgedrukt? In de kanttekening wordt niet ingegaan op de vraag op wie de woorden 'zijn geest' moeten worden betrokken. Maar het lijkt mij in het tekstverband veel meer dat de geest van Mozes bedoeld is.

ANTWOORD

Psalm 106:32 en 33 luiden: 'Zij maakten Hem ook zeer toornig aan het twistwater, en het ging Mozes kwalijk om hunnentwil. Want zij verbitterden Zijn Geest, zodat hij wat onbedachtelijk voortbracht met zijn lippen.'

Een van de uitgangspunten van de GBS bij het uitgeven van de Bijbel in de Statenvertaling is, dat wij de Statenvertalers in geen enkel opzicht willen corrigeren. Hun exegetische keuzen, zoals die blijken uit hun vertaling, hun kanttekeningen en inleidingen, blijven onverlet. Indien zij in de kanttekeningen verschillende mogelijkheden aangeven, heeft de GBS (behoudens een enkele uitzondering) steeds de eerste aangehouden, omdat onderzoek uitwees, dat in die gevallen waarin zij hun voorkeur lieten merken, deze voorkeur vrijwel altijd bij de eerste mogelijkheid lag. U schrijft dat de kanttekeningen niet ingaan op de vraag op wie de woorden 'zijn geest' moeten worden betrokken. Wij hebben echter in dit geval nog een andere aanwijzing. Het hoofdlettergebruik van de Statenvertalers is niet altijd eenvoudig in regels te vatten. Maar ten aanzien van het woord 'geest' is wel een duidelijke regel te zien. Als het huns inziens gaat om Gods Geest, gebruiken zij een hoofdletter, en voorts als (goede) engelen bedoeld zijn. Daarentegen wordt de geest van mensen, dieren, duivelen of afgoden steeds met een kleine letter geschreven, alsook van Christus naar Zijn menselijke natuur. Zie voor dit laatste bijv. Mark. 2:8 met kanttekening 12 en de daar genoemde andere plaatsen met de kanttekeningen daar.

In Psalm 106:33 schreven zij Geest met een

hoofdletter. Zonder kanttekening weliswaar, maar dat laat zich verklaren uit de kanttekening bij 'Hem' in vers 32: 'Te weten God'. De volgende vraag is dan, of zij dit zo konden doen, als gereformeerde bijbelgeleerden in de zeventiende eeuw. Calvijn bijvoorbeeld deed het niet. De bekende Engelse bijbelverklaarder Matth. Polus zet in zijn Synopsis beide mogelijkheden naast elkaar. Ik citeer hem letterlijk op deze plaats: *Vel, 1. Mosis, cujus proxime fit mentio, et cui sequentia tribuenda sunt. Vel, 2. Dei, cujus praecipua per totum Psalmum mentio.* (vertaling: 'Of 1. Van Mozes, van wie het naast bij melding wordt gemaakt en op wie de volgende woorden betrokken moeten worden. Of 2. Van God, van Wie inzonderheid door de gehele psalm heen melding wordt gemaakt.') (Matth. Polus, *Synopsis criticorum aliorumque S. Scripturae interpretum*, II (1671), 1224) Voor de tweede uitlegmogelijkheid beroept Polus zich op Aben Ezra, Rabbi Salomon en Vatablus, die hij citeert via Gejerus. De dissertatie van Verdegaal laat zien, dat de Statenvertalers juist dergelijke exegetische bronnen bij hun vertaling van het Oude Testament intensief gebruikt hebben.

Het is ook niet vreemd, om hier aan Gods Geest te denken. Zie in deze zelfde psalm vers 43, en zie voorts Ps. 78:17, 40, 56. Steeds gaat het om hetzelfde Hebreeuwse werkwoord marah in de hifil, steeds vertaald door de Statenvertalers met verbitteren van God. Zie ook nog Ex. 23:21 en Jes. 3:8. Verder kan nog verwezen worden naar Hebr. 3:8, 15 en 16. Tegenwoordige vertalers geven voor de hifil van marah de voorkeur aan de vertaling 'wederspanning zijn tegen', ik laat dat nu rusten, alsook de verhouding tussen marah en het werkwoord marar. Verhelderend vind ik, wat Staringh schrijft over 'verbitteren', o.m.: 'Godt verbitteren zegt een opzettelyk zondigen, niettegenstaande men weet, dat het *quaad en bitter* zy, dat men zo doe, als hadde men niet het minste ontzag voor zyne Hoogheid, als liete men zich aan zyne Gunst niet het minste

geleegen zyn, als schroomde men niet het minste voor zyne Gramschap en de vreezelyke uitwerksels daar van' (J. G. Staringh, *Bybels zakelyk-woordenboek*, VIII, 1 (Amsterdam, 1781), 207). Zo laten zich de hoofdletters van de Statenvertalers goed verklaren.

Wij kunnen naast Psalm 106:33 Jesaja 63:10 leggen, en misschien ook wel Efeze 4:30.

De verklaring van het verband behoeft dan niet moeilijk meer te zijn. 33a past bij 32a, zals 33b bij 32b. Zij (het volk Israël) maakten God zeer toornig; zij verbitterden Zijn Geest. Het gevolg: Het ging Mozes kwalijk om hunnentwil; hij bracht wat onbedachtelijk voort met zijn lippen. 33b is door de Statenvertalers met 33a verbonden door het voegwoord 'zodat'. 33b is dus het gevolg van 33a. Zou het zo kunnen zijn, dat Mozes heeft moeten ondervinden wat het gevolg is, wanneer Gods Geest ook maar een ogenblik van hem week?

Voor de interpretatie van het werk der Statenvertalers is ook Trommius' concordantie van zeer grote waarde. Wel te verstaan, de grote, onverkorte driedelige Trommius. Wanneer Trommius alle teksten opsomt waarin het woord 'geest' voorkomt, noemt hij deze plaats in de rubriek II. 'van Godt, beteeckenende bysonderlick den *derden Persoon* des Godlicken wesens, den H. Geest, mitsgaders deszelfs *Gaven*'. Opmerkelijk is nog, dat moderne bijbelvertalingen, de NBG-vertaling van 1951, Het Boek, de Groot Nieuws Bijbel en de Nieuwe Bijbelvertaling van 2004, er allemaal van uitgaan, dat in vers 33 Gods Geest bedoeld is.

VRAAG Heeft het een betekenis, dat Chimham, de zoon van Barzillai (2 Samuël 19:37, 38) in vers 40 Chimhan wordt genoemd?

ANTWOORD

Naamvarianten hebben soms een nadrukkelijke betekenis. Zeer bekend zijn Abram – Abraham en Sarai – Sara. Daar maakt de

genadewoord van Godswegen aan een in de schuld gekomen David! Wij zullen in dezen dikwijls onze onkunde moeten belijden. Het is ook heel goed mogelijk, dat achter een bepaald verschil in schrijfwijze geen enkel verschil in betekenis schuilt. Het enige verschil tussen Nebukadnézar en Nebukadrézar is, dat de laatste schrijfwijze wat dichterbij het oorspronkelijke Babylonisch staat. Ik heb er geen idee van, waarom Chimham (deze naam betekent 'groot verlangen') in vers 40 Chimhan genoemd wordt. Maar de Statenvertalers hebben dit verschil wel gewetensvol en nauwgezet weergegeven. Zo attenderen zij de lezers op het verschil, en wie weet of er nog eens iemand licht over krijgt, op de wijze zoals Kohlbrugge dat met Aranja kreeg.

VRAAG Wat is de betekenis van de man met het meetsnoer in Zacharia 2:1 e.v.?

ANTWOORD

De Statenvertalers hebben blijkens hun kanttekeningen in deze man Christus gezien. Zo doen meerdere verklaarders, zoals bijvoorbeeld ook heel duidelijk Matthew Henry. Anderen hebben daar andere gedachten over.

Ik moet zeggen dat het voor mij niet zo helder is als bijvoorbeeld het geval is bij de Man tussen de mirten in Zacharia 1:8 e.v. Vers 11 noemt hem de Engel des HEEREN en als zodanig heeft Christus Zich verschillende malen geopenbaard in de oude bedeling. Zij die in de Man met het meetsnoer ook Christus zien, leggen een direct verband met wat de HEERE spreekt in vers 16 van het eerste hoofdstuk, met name het laatste gedeelte. Zij wijzen op het meer in de Schrift voorkomende beeld van Christus als de bouwmeester van Zijn Kerk (b.v. Hebr. 3:3). Ook wordt verwezen naar Ez. 40:3 e.v. Openb. 11:1 e.v.; 21:15. Maar het ligt ook daar exegetisch bepaald niet allemaal eenvoudig; zie b.v. de twijfels van de Statenvertalers in de kanttekening op Ez. 40:3.

Overigens blijft Zacharia 2 een rijk Schriftgedeelte, ook wanneer men in de man met het meetsnoer een onbekend persoon ziet, die alleen maar als een middel gediend heeft voor het meten.

De GBS heeft de regel, dat wij ons in dergelijke kwesties houden aan de opvatting van de Statenvertalers zelf, zoals die doorgaans wel duidelijk blijkt uit de kanttekeningen. Vandaar dat in de Bijbels van de GBS de Man met het meetsnoer met een hoofdletter geschreven is.

VRAAG Graag een verklaring van het woord 'gewrocht'. Waar komt dat vandaan?

ANTWOORD

Het woord 'gewrocht' komt 21x in de Statenvertaling voor, steeds als voltooid deelwoord in de betekenis van 'gewerkt'. Sterker nog: het woord 'gewerkt' kent onze bijbelvertaling niet. Dat geldt ook van de verleden tijd. We vinden 'wrocht' (Ex. 36:1. 2 Sam. 23:10, 12. Mark. 16:20. Hand. 18:3. Gal. 2:8) en 'wrochten' (Rom. 7:5), maar nergens in de hele Bijbel 'werkte' of 'werkten'. Het was voor onze vaders 'werken, wrocht, gewrocht', op dezelfde wijze als (bijv.) kopen, kocht, gekocht. Van Dale geeft beide verbuigingen: werken, werkte, gewerkt en werken, wrocht, gewrocht. In de betekenis is geen enkel verschil; 'wrocht, gewrocht' klinkt alleen wat ouderwets en is om die reden een doorn in het oog van allen die zo krampachtig hun best doen om 'eigentijds' te zijn. Het zelfstandig naamwoord 'gewrocht' komt in onze SV niet voor. Wist u overigens dat 'gewrocht' nog gewoon in de NBG-vertaling van 1951 voorkomt? Bijvoorbeeld in Job 10:3 'dat Gij verwerpt het gewrocht uwer handen' en in vers 8: 'Uw handen hebben mij gewrocht', waar de Statenvertaling 'de arbeid' en 'gemaakt' heeft.

L. M. P. Scholten

...eere Zelf het verschil duidelijk, Genesis 7:5, 15 en 16. In 2 Samuël 13:20 heet mon ineens Aminon. In een kanttekening even de Statenvertalers aan wat volgens en de reden daarvan is. Kohlbrugge geeft in en preek een uitvoerige verklaring van de erandering van de naam Arauna in Aranja. 2 Samuël 24:18. Arauna is een busitische naam waarvan de betekenis ons onbekend is. Maar in vers 18 noemt Gad em Aranja, een Hebreeuwse uitdrukking aarin genade doorklinkt. Het eerste